

YENİ GÜVENLİK TEHDİTLERİ, AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GELECEĞİNE İLİŞKİN SONUÇLARI VE TÜRKİYE FAKTÖRÜ

*New Security Threats and Results for the Future of the European Union
and Turkey Factor*

Emine AKÇADAĞ*

Özet:

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan yeni güvenlik tehditleri, Avrupa Birliği'ni yeni mücadele yolları ve yeni güvenlik politikaları üretmeye itmiştir. Ancak, bu süreçte üye ülkelerin kendi aralarındaki anlaşmazlık ve bölünmeler, Birliğin ortak savunma ve güvenlik politikası temelli bir entegrasyona henüz hazır olmadığını, hatta bu durumunun ileride AB'nin bütünlüğüne zarar vermesinin de olası olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu yeni tehditler Türkiye'nin AB güvenliği için önemini yeniden göz önüne sermiştir.

Anahtar kelimeler: *Avrupa Birliği, terörizm, kitle imha silahları, organize suçlar, bölgesel çatışmalar*

Abstract:

The emergence of new security threats after the end of Cold War has pushed the European Union to adopt new instruments and politics to struggle against these threats. But, during this period, the disagreements and the divergences between Member States have showed that the European Union is not yet ready for an integration based on the common security and defense policy and this situation can damage the integrity of the EU in the future. In addition, these new security threats have displayed the importance of Turkey again for the security of the EU.

Keywords: *European Union, Terrorism, Weapons of mass destruction, Organized crimes, Regional conflicts*

* Strasbourg Robert Schuman Üniversitesi, Yüksek Avrupa Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Bölgesel Bütünleşme Süreci Bölümü Yüksek Lisans Mezunlu.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası belirgin bir nitelik kazanmış olan Soğuk Savaş, iki kutuplu sistem döneminde ABD ve SSCB'nin liderliklerindeki Batı ve Doğu Blokları arasında gerginlik ve kısmi çatışma biçiminde sürmüştür. Bu dönem içerisinde devletler ya iki bloktan birine katılmış ya da bağlantısızlık olarak bilinen bir dış politika stratejisi izlemişlerdir. Soğuk Savaş döneminde uluslararası güvenlik, iki kutuplu bir dünyada ittifaklar, etki alanları ve nükleer caydırıcılık ile sağlanmaktaydı. Sovyetler Birliği'nin dağılması uluslararası güvenliğin görünümünü tamamen değiştirmiştir. 1991'den sonra Avrupa'nın komünist tehdidi hedefleyen güvenlik stratejisi anlamını ve var oluş nedeni yitirmiştir.

Soğuk Savaşın sonu tüm dünyada sürekli barışın sağlanmasına yönelik umutları da beraberinde getirmiştir. Dönemin Amerika başkanı Georges H. W. Bush'a göre Soğuk Savaş sonrası, « yeni bir dünya düzeninin » hüküm süreceği bir dönemdir. Bu düzeni sağlayacak olan « devletler arasında iş birliği ve ortaklaşa harekete dayalı yeni bir ittifaktı » ve « nihayet Birleşmiş Milletler'in kurucularının rüyası olan demokrasi, barış, refah ve silahsızlanma gerçekleşecekti. »¹ Fakat bir süre sonra bu iyimser yaklaşımların gerçekleri yansıtmadığı, hatta yeni güvenlik tehditlerinin çok daha endişe verici olduğu görülmeye başlanmıştır.

Tüm diğer uluslararası aktörler gibi Avrupa Birliği (AB) de bu yeni tehditlerle yeni politikalar, stratejiler ve kurumlar vasıtası ile mücadeleye girişmiştir. Ancak farklı bakış açıları ve önceliklere sahip 27 ülkeyi bünyesinde barındıran AB'nin bu tehditlere karşı etkin ortak bir güvenlik politikası izlemesi kolay olmayacaktır. Bu amaçla ortaya konan çalışmaların Birlik üyesi ülkelerin anlaşmazlığından kaynaklanan engellere takılması, tehditlerle mücadelede yeterli verimliliğin sağlanamamasına ve bu engellerden kaynaklanan krizlerin ileride Birliğin bütünlüğünü tehlikeye atacak bölünmelere sebebiyet vermesine yol açabilir. Bu hipotez bu

¹ Başkan Bush'un Amerikan Kongresi'ndeki 6 Mart 1991 tarihli konuşması. Bkz. Erişim tarihi 22 Şubat 2010, www.al-bab.com/arab/docs/pal/pal10.htm.

çalışmanın öne sürdüğü temel argümandır. Diğer bir hipotez ise Birlik için bu kadar büyük önem taşıyan güvenlik konusunda Türkiye'yi dışarıda bırakmanın AB açısından daha büyük sorunlara neden olacağıdır.

Bu yazıda, öncelikle Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik tehdidi algılamaları ve AB'nin bu tehditlerle mücadele yöntemleri ve politikaları irdelenecektir. Daha sonra bu mücadelede Türkiye'nin önemi üzerinde durulacaktır. Son olarak da yeni güvenlik tehditleri ile mücadelede karşılaşılan zorlukların AB'nin geleceğine etkisi değerlendirilecektir.

1. YENİ GÜVENLİK TEHDİTLERİ

Eskilerinin yerini alan ve dünyayı sürekli barış rüyasından uyandıran yeni güvenlik tehditleri ortaya çıkmakta gecikmemiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik tehditleri, küresel düzeydeki gelişmelere paralel olarak, önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır. Bu dönemde, realist düşüncenin alçak politika (*low politics*) olarak tanımladığı sosyo-ekonomik konular, askeri-güvenlik sorunlarına (*high politics*) oranla genel olarak daha dominant hale gelmiştir. 2003 yılında yayımlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi'ne göre bu yeni tehditler; terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suçlardır. Bu tehditler birbirleriyle bağlantılı da olabilmektedir: teröristlerin organize suç kapsamındaki faaliyetleri (kara para aklanması gibi) veya 11 Eylül'den beri gündemi meşgul eden ve insanlık için en büyük tehdit görülen teröristlerin kitle imha silahlarına ulaşabilmesi durumu gibi. Bu yeni güvenlik tehditleri uluslararası niteliktedir, yani tek bir devletten kaynaklanmayıp sadece tek bir devlet için tehdit oluşturmamaktır ve bu durum, «güvensizliğin küreselleşmesi»'ne, dolayısıyla uluslararası arenadaki hemen hemen tüm aktörlerin kendilerini bu tehditlere karşı mücadeleye katılmakla yükümlü hissetmesine yol açmıştır.

“Avrupa'nın sınırlarıyla güvenliğin sınır tanımazlığı”, Soğuk Savaş sonrasında 11 Eylül sonrasında güvenliğe yönelik tehditlerin değişimi ekseninde “Avrupa güvenlik alanında” kurumsal ve politik değişimler

yapılmasına yol açmıştır². Uluslararası arenanın önemli bir aktörü olarak Avrupa Birliği de yeni tehditlere karşı, üyeleri arasında birliği ve dayanışmayı sağlayacak Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikasını yürürlüğe koymuştur. Bu politikanın uzun vadeli amaçlarından biri de savunma ve güvenlik gibi büyük önem taşıyan bir alanın Avrupa bütünleşmesine yapacağı katkıdır.

Uluslararası terörizm tehdidi, « güvensizliğin küreselleşme »sinin en önemli kanıtlarındandır. Şüphesiz, terörizm yeni bir olgu değildir; radikal politik ve sosyal değişim impoze etme amaçlı, çoğu zaman şiddet unsuru taşıyan faaliyetlerin varlığı yüz yıllar öncesine dayanmaktadır. Bununla birlikte, 11 Eylül 2001'deki terörist saldırılardan sonra terörle mücadele, uluslararası ilişkilerin yeni gündemi haline gelmiştir, çünkü bu saldırılar, teröristlerin her an ve her yerde faaliyette bulunabileceğini dünyaya göstermiştir. Bu yeni terörizm bugüne kadarki kavramsal çerçevesini aşmış, yeni bir şekil kazanmıştır ve artık çok daha yıkıcıdır. Fransız politolog Olivier Roy'a göre « yenilik terörizmin kendisinden değil, onun kitle imha silahlarına ulaşma olasılığından kaynaklanmaktadır »³. Dolayısıyla, devletler bu büyük tehlikenin farkına varmalı ve daha önce teröre karşı aldıkları tedbirleri, bu çerçevede tekrar gözden geçirmelidirler.

AB üyesi ülkeler arasındaki terörle mücadele amaçlı işbirliği uzun yıllara dayanmaktadır: 1976 yılında kurucu antlaşmalardan bağımsız olarak Avrupa Topluluğu üyesi devletler tarafından kurulan TREVI'nin (*terrorism, radicalism, extremism and violence international*) amacı bu alandaki bilgi paylaşımını güçlendirmektir. Sistem; adalet, iç işleri bakanlarından ve polis müdürlerinden oluşmaktaydı. Kurumsal toplantılar, polis ve istihbarat birimleri arasında düzenli bir iletişim imkânı sağlıyordu. Bu mekanizma içinde anti-terör konularında uzmanların yer aldığı iki operasyonel grup oluşturulmuştur. 1987 yılına kadar TREVI danışma mekanizması süreci içinde AT Komisyonu yer almamış bu tarihten itibaren Komisyon

²Heinz Gartner, "European Security, NATO And The Transatlantic Link: Crisis Management," *Routledge* Vol 7 Issue 3 (1998): 1.

³ Olivier Roy, *Les illusions du 11septembre* (Paris: Edition du Seuil, 2002), 9.

temsilcileri de ad-hoc toplantılara katılmaya başlamıştır.⁴Bu işbirliği, 11 Eylül 2001'deki Amerika ile Avrupa'nın merkezini vuran Mart 2004'teki Madrid ve Temmuz 2005'teki Londra saldırılarından sonra daha da güçlendirilmiştir. AB'nin terörle mücadele hareketi özellikle üye ülke yasalarının uyumlulaştırılmasına, düzenlenecek operasyonlarda üye ülkelerdeki kurumların işbirliğine ve diğer devletlerle sürekli diyalogta bulunmaya dayanmaktadır.

Birlik öncelikle ortak bir terör tanımı kabul etmiştir. Bu tanım üç parçadan oluşmaktadır: birincisi, eylemin içeriği açısından (context of action) bir ülkeyi ya da uluslararası bir organizasyonu ciddi zarara uğratan kasıtlı eylemler; ikincisi, eylemin hedefi açısından (aim of action) bir ülkenin halkını ciddi şekilde korkutmak veya sindirmek, bir hükümeti ya da bir uluslararası kuruluşu bir şey yapmaya veya yapmamaya zorlamak ve üçüncüsü, bir ülkenin ya da uluslararası kuruluşun politik, sosyal, ekonomik, anayasal temel yapısını yıkmak veya işlemez hale getirmek amacı ile belirli eylemleri (specific acts) yapmaktır.⁵ 13 Haziran 2003 tarihli terörle mücadele çerçeve kararı ile de üye ülkelerdeki terör suçu tanımını ve öngörülen yaptırımları birbirleriyle uyumlu hale getirmiştir. Bu kararın bir diğer önemli getirisi de Avrupa tutuklama emridir. Avrupa tutuklama emri, suçluların iadesi hakkındaki sözleşmelerin yerine geçmekte ve devletlerarası suçluların iadesi usulü yerine mahkemeler arası suçluların teslimi usulünü getirerek prosedürün daha hızlı yürütmesine olanak sağlamaktadır.⁶ Avrupa Tutuklama Emri Kurumu, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin birbirlerinin hukuk sistemlerine güvenmeleri ve birbirlerinin mahkemelerinin kararlarını tanımaları ve kabul etmeleri esasına dayalıdır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nun 1373 sayılı kararı uyarınca terörist eylemlere

⁴ Umur Kedikli, "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu," *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP)* Cilt 2 Sayı 7 (2006): 54-79

⁵ Council Framework Decision, Official Journal of the European Communities, (2002/475/JHA), 13 June 2002 Bkz. Erişim tarihi 22 Şubat 2010, www.statewatch.org/news/2002/jul/frame терр622en00030007.pdf.

⁶ Avrupa Tutuklama Emri Bkz. Erişim tarihi 23 Şubat 2010, europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/133167_fr.htm.

karıştığından şüphelenilen kişi veya kurumların mal varlıklarının veya ekonomik kaynaklarının dondurulması da Birliğin aldığı tedbirler arasındadır⁷. Avrupa Birliği Polis Teşkilatı (Europol) bünyesinde terörle mücadele amaçlı bir « Görev Gücü » (Task Force) ve 2002 yılında Konsey kararı ile AB üyesi ülkeler arasında yargısal işbirliği sağlayacak Eurojust kurulmuştur. Ayrıca, 27 Mayıs 2005 yılında Fransa, Almanya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, İspanya ve Hollanda'nın imzaladığı Schengen III dedenilen Prüm Antlaşması terörle mücadelede sınır ötesi işbirliğini güçlendirme amacı taşımaktadır⁸.

Avrupalı güvenlik kurumları arasında bilgi paylaşımına, yargının güçlendirilmesine ve fonların kontrolüne dayanan bir iş birliği geliştirilmiş olmakla beraber, kusursuz işleyen ve üye devletlerin bütünlük içerisinde katılımını sağlayacak bir terörle mücadele politikası yürürlüğe konulamamıştır. Bunun en bilinen örneği, AB üyesi devletlerin, 2003 yılında Amerika'nın terörle mücadele politikasının bir parçası olarak başlattığı Irak savaşı sırasında kendi aralarında çıkan anlaşmazlıktır. Üye ülkeler ortak bir dış politika yürütemedikleri gibi Amerika'yı desteklemek konusunda da kendi aralarında bölünmüşlerdir: savaş taraftarları (İngiltere, İtalya, İspanya, Doğu Avrupa ülkeleri) ve red cephesi (Fransa, Almanya). Bugüne kadarki en gelişmiş ve en güçlü bölgesel entegrasyon modelinin geleceği için bir alarm mahiyetinde olan bu politik başarısızlık, üye ülkelerin hala kendi ulusal politikaları ve öncelikleri olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Kitle imha silahlarının yayılması konusunda alarm uzun süredir çalmaktadır. Nükleer, kimyasal ve biyolojik kitle imha silahlarının yayılması sorunu uzun yıllardır uluslararası toplumun gündemindedir. Bu konuyla ilgili pek çok anlaşma imzalanmış, pek çok denetim mekanizması yürürlüğe konulmuştur. Buna karşın, günümüzde Kuzey Kore ve İran'ın nükleer programları nedeniyle yeni bir nükleer kriz patlak vermiştir. Kuzey

⁷ Anne Weyembergh, "L'Union européenne et la lutte contre le terrorisme," (Compte-rendu de la Conference-debat Terrorisme, Droit et Droits des victimes, 1 Mars 2006).

⁸ "Prüm: an effective weapon against terrorism and crime ?" Authority of the House of Lords, European Union Committee, 18th Report of Session 2006-2007

Kore'deki Kim Jong İl yönetimi, Şubat 2005'te kitle imha silahına sahip olduklarını ilan etmiş, Mayıs 2009'da da yeni bir nükleer deneme gerçekleştirmiş ve dünyanın dikkatini tekrar kitle imha silahlarının yayılması sorununa çekmiştir. İran'ın ise Rusya'nın yardımı ile, askeri amaçla kullanılabilereği şüphesi taşıyan bir nükleer reaktör projesi başlattığı bilinmektedir. En büyük risk unsurları, bu durumun başka devletleri de aynı yolu izlemeleri için cesaretlendirmesi, bu devletlerin kitle imha silahlarını kullanmaları veya daha da kötüsü bu silahların teröristlerin eline geçmesine göz yummalarıdır.

Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi amaçlı, Birleşmiş Milletler bünyesindeki çalışmalarından bağımsız olarak, Avrupa ülkeleri Haziran 2002 yılındaki G8 zirvesinde iki önemli girişim kararı almıştır. İlk olarak, küresel işbirliği çerçevesinde kitle imha silahlarının oluşturduğu tehdidin azaltılmasına yönelik olarak uygulamaya konmuş, Sovyetler Birliği döneminden kalma Nunn-Lugar adlı Amerikan programının daha da genişletilmiş şekli olan küresel ortaklık programının yürürlüğe konması kararlaştırılmıştır. Bu programın hedefi silahsızlanma, silahların yayılmasını önleme ve terörle mücadele için gerekli fonu ve işbirliğini sağlamaktır⁹. İkinci olarak, Avrupa Konseyi, Nisan 2002'de ortak kontrol mekanizmalarını, Rusya ve Orta Asya ile işbirliğini, Orta Doğu ve Asya ile politik diyalogu içeren kitle imha silahlarının yayılmasının engellenmesinde alınacak önlemler konulu bir liste yayımlamıştır. Ayrıca, Haziran 2003'teki Selanik Zirvesi'nde AB üyesi devletler, kitle imha silahlarının yayılmasına karşı bir bildiri kabul etmişler ve Aralık ayındaki zirvede "Kitle İmha Silahlarının Yayılmasına Karşı Avrupa Stratejisi"ni kabul etmişlerdir. Buna göre geniş kapsamlı ve çok taraflı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği dile getirilmiştir¹⁰.

⁹"The G8 Global Partnership Against the Spread of Weapons and Materials of Mass Destruction," Kananaskis Summit Bkz. Erişim tarihi 24 Şubat 2010, www.g7.utoronto.ca/francais/2002kananaskis/armes.html.

¹⁰Bkz. *Kitle İmha Silahlarının Yayılmasına Karşı Avrupa Stratejisi*, (2003), Erişim tarihi 24 Şubat 2010, register.consilium.europa.eu/pdf/fr/03/st15/st15708.fr03.pdf.

Günümüzde, AB içerisinde kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi amaçlı politik ve stratejik çalışmaların var olduğu açık olmakla birlikte henüz ortak bir politika izlenmemektedir. Ortak bir yaklaşım benimseme çalışmaları, tarihsel, stratejik, diplomatik veya ekonomik gerekçelerden kaynaklanan bölünmeler nedeniyle başarıya ulaşmamaktadır. Nükleer silaha sahip ülkelerle sahip olmayanlar, sivil amaçlara hizmet edecek nükleer gücü savunanlarla buna şüpheyle yaklaşanlar arasında büyük görüş ayrılıkları vardır. Ayrıca, nükleer enerjiye sahip olan ülkelerin ekonomik ve diplomatik çıkarları çoğu zaman bu silahların yayılmasının önlenmesi çalışmalarına ters düşmektedir.

Örneğin, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasının revizyonu için 2005 yılında yapılan konferansta devletler fikir birliği sağlayamamıştır. Fransa, 1995 ve 2000 yıllarında yapılmış nükleer silahsızlanma ile ilgili konferanslarda alınan sonuçlara atıfta bulunulmasını önce kabul edip daha sonra redderek tutarsızlık sergilemiş¹¹, İngiltere ise Amerika'nın yanında yer alarak, atom çekirdeğinin bölünmesinde kullanılan materyallerin üretiminin durdurulmasını öngören AB destekli anlaşmaya taraf olmayı reddetmiştir¹². Batı grubu¹³ içerisindeki bu anlaşmazlıklar, Birlik üyesi ülkelerin halen ortak bir politika geliştirmede ve tek seslilikte başarısız olduğunun göstergesidir.

Organize suçlar, uluslararası toplumun düzenin tehdit eden diğer bir unsurdur. 21 Nisan 1994'te Amerikan senatosundaki konuşmasında, dönemin CIA başkanı James Woolsey “geleneksel İtalyan ve latin amerikalı suç örgütlerinin, Rus, Asya ve Afrika kökenli yeni organize suç örgütleriyle ittifak halinde olduğunu ve bu durumun uluslararası toplum için büyük bir

¹¹ Harald Muller, *Vertrag im Zerfall? Die gescheiterte Überprüfungskonferenz des Nichtverbreitungsvertrags und ihre Folgen* (Frankfurt: HSFK-Report 4/2005, 2005), 19.

¹²Muller, *Vertrag*.

¹³ Geleneksel olarak, TNP revizyon konferanslarındaki görüşmeler, üç ana grup arasında geçer: Batı grubu, Doğu grubu ve Bağlantısızlar grubu.

tehdit oluşturduğunu”¹⁴ dile getirmiştir. Son gelişmelerle birlikte dünya çapında organize suçlardan sağlanan para 1,5 trilyon doların üzerindedir¹⁵. Organize suç kapsamındaki eylemler oldukça fazladır: dolandırıcılık, tefecilik, uyuşturucu trafiği, araba hırsızlığı, fuhuş, gasp, kaçakçılık, kara para aklama, cinayet...

Organize suçla mücadeledeki en büyük zorluk, suçun sürekli şekil değiştirmesidir¹⁶. Bu nedenle de AB bu tehditle mücadelede yetersiz kalmaktadır. Avrupa Parlamentosu komisyonlarından biri, «Birlik bünyesinde, organize suçla mücadeleyi destekleyici nitelikteki yasaların yetersiz olduğunu ve bu durumun, diğer devletlere karşı Birliği zor durumda bıraktığını»¹⁷ vurgulamaktadır. Şüphesiz, Birlik için asıl zor olan bu tehditle mücadele ederken üye devletlerin münhasır yetki alanına müdahale etmemeye çabalamaktır. Bu amaçla Komisyon tarafından bazı öneriler sunulmuştur: organize suçlar kapsamındaki eylemlerin tanımlarının ortak hale gelmesi, Interpol ve Europol arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, sunulan kanıtların karşılıklı olarak tanınması ve « üye ülkelerin eşitliği prensibine dayalı, sadece organize suçla mücadele edecek bir AB polis teşkilatının kurulması »¹⁸...vs.

Ayrıca, organize suçlarla bağlantılı olarak kara para aklama eylemi, gelişmiş ülkeler için başlı başına büyük bir sorundur. Uluslararası Para Fonu'na göre kara para aklama eyleminden elde edilen miktar dünyadaki toplam gayri safi yurtiçi hâsılının %2 ila %5'i arasındadır¹⁹. Daha da önemlisi, bu olay sadece AB sınırları içerisinde değil, uluslararası alanda faaliyet göstermektedir ki bu da ülkeler arasında güçlü bir işbirliğini mecburi

¹⁴ Daniel E. Lungren, *Russian Organized Crime* (State of California Office of the Attorney General, Mart 1996), 2.

¹⁵ Christine Boutin, *Organized crime-Drug and Human traffickig in Europe* (NATO Parliamentary Assembly Committee Report, 2003).

¹⁶ Geraldine Bedell, “Things can only get different,” *The Observer*, 27 Nisan 2003.

¹⁷ *Organize suçlarla mücadele amaçlı çerçeve karara ilişkin öneriler* (Avrupa Parlamentosu, İç İlişkiler, Adalet ve Sivil haklar Komisyonu, 28 Eylül 2005), 2.

¹⁸ *Organize suçlarla mücadele*, 3.

¹⁹ Erişim tarihi 24 Şubat 2010, www.karapara.gen.tr/haber_detay.asp?haber_id=96.

kılmaktadır. Örneğin Doğu Avrupa'da faaliyet gösteren suç örgütleri, Birliğin doğuya doğru genişlemesi sonucunda faaliyetlerini batıya da taşıma olanağı bulmuştur²⁰.

Europol ve Eurojust henüz genç kurumlar olmaları nedeniyle bekleneni tam olarak verememektedirler. Zaten AB üyesi devletlerin kendi aralarındaki bölünmeler de kurumların verimliliğini engelleyen bir başka unsurdur. Avrupa tutuklama emrinin yürürlüğe girme sürecinde karşılaşılan sorunlar bu duruma örnektir. İtalya hala Avrupa hukuksal işbirliği sürecine kuşkuyla yaklaşmaktadır, Birlik üyesi devletlerin büyük kısmı ise adli sicil kayıtlarının paylaşılması önerisine sıcak bakmamaktadır²¹.

Bölgesel çatışmalar ve başarısız devletler de (merkezi otoritenin sağlanamadığı, devlet kurumlarının gerektiği gibi çalışmadığı, iç savaş yaşayan veya teröristler için bir sığınak haline gelen devletler-failed states-) uluslararası barışı tehdit eden unsurlardandır, bu nedenle AB bölgesel kriz yönetimine çok büyük önem vermektedir. 90'lı yıllarda yürürlüğe giren Avrupa Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasında da önemli bir yeri olan bölgesel kriz yönetiminin çıkış noktası, Soğuk Savaşın bitiminden itibaren başarısız devletlerin neden olduğu tehdittir.

1992'de kabul edilen Petersberg Deklarasyonu (AB'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası içinde hazırlanmış olduğu askeri ve güvenlik konulu görevler bütünü) barışın korunması veya yeniden inşası böylece sivil halkın korunması hususunu da içermektedir. Bölgesel kriz yönetiminin önemi Avrupa güvenlik stratejisinde de vurgulanmakta ve « uluslararası ilişkilerde rol oynamak isteyen devlet dışı unsurların manevra kabiliyetinin »²² oldukça arttığı belirtilmektedir. Böyle bir dünyada, Avrupa'nın ve dünyanın güvenliği kuşkusuz, devletlerin kendi topraklarındaki düzeni sağlamaları ve korumalarından bağlıdır. Başarısız devletler, dünyadaki kurulu düzeni yıkıcı

²⁰ *Drugs and crime trends in Europe and beyond* (Vienne: United Nations Office on Drugs and Crime, 29 Nisan 2004), 12.

²¹ *Bulletin quotidien Europe*, 29 Ocak 2005

²² *Avrupa Güvenlik Stratejisi-Daha İyi Bir Dünyada Daha Güvenli Avrupa* (Bruxelles: 12 Aralık 2003), 2.

ve bölgesel istikrarsızlığa yol açıcı unsurlar taşıdıklarından tehdit oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla, böyle bir durumda devlet otoritesinin yeniden kurulması Avrupa kriz yönetimi politikasının temel amacıdır.

Son yıllarda, Birlik tarafından kriz yönetimi çerçevesinde düzenlenen operasyonların artması bu alanda bir « Avrupa metodu » ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kapasite ve uygulama açısından bu alanda, Avrupa'nın NATO ve Amerika'nın önüne geçtiği söylenebilir²³. Ancak, gerek karar alma aşamasında gerekse müdahale ve operasyon kapasitesinde bazı eksiklikler hala mevcuttur.

Birlik tarafından gerçekleştirilen birçok operasyon henüz nihai sonuca ulaşmamıştır. Müdahale edilen ülkelerin yeniden merkezi bir otorite kuramayacağı, siyasal meşruiyetin sağlanıp sağlanamayacağı henüz bilinmemektedir. Ayrıca, ülke sınırlarını aşan bir krizde AB'nin müdahale edip etmeyeceği, etse dahi düzeni sağlamada etkili olup olamayacağı kesin değildir. 1991 yılında eski Yugoslavya'nın dağılması sırasında yaşanan krizi önlemede Birlik yetersiz kalmış ve başarısız olmuştur. Avrupa sınırlarında yaşanan bu krizi önlemedeki yetersizlik, Avrupa dış işleri ve güvenlik politikasının yürürlüğe konulmasında etken olmuştur.

Diğer yandan üye ülkeler, Birliğin Afrika'daki operasyonlarına, Fransa'nın Afrika ülkeleri ile kökeni kolonizyon dönemine dayanan ayrıcalıklı ilişkileri nedeniyle kuşkuyla yaklaşmaktadır. Örneğin, Çad operasyonu sırasında, AB ülkelerinin güçlü bir Fransız etkisinden çekinmesi, harekâtın bütün halinde değil, bölüm bölüm yapılmasına ve harekât süresinin uzamasına neden olmuştur. (Harekât kararı Mayıs 2007'de alınmış, ancak gönderilecek birliklerin hazırlanması Kasım 2007'ye kadar sürmüştür.)²⁴

²³ James Dobbins, *Friends again?, EU-US relations after the crisis* (Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, 2006), 26-28.

²⁴ Guillaume Etienne, "L'opération Eufor Tchad/RCA, Succès et limites d'une initiative européenne," *Terra Nova*, 27 Nisan 2009.

Özetle, AB Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrasında ortaya çıkan çok boyutlu güvenlik tehditleri ile yeni politikalar, yeni kurumlar, hukuki düzenlemeler ve uluslararası işbirliği temelinde mücadele etmektedir. Ancak bu mücadele gerek politikaların gerektiği gibi işleyememesi, gerek oluşturulan kurumların henüz çok yeni olması, gerek ülkeler arası anlaşmazlıklar, gerek vizyon farklılıkları, gerekse bu konudaki harcamaların arttırılmasına soğuk bakılması nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

2. TÜRKİYE FAKTÖRÜ

Uzun yıllar terörle mücadele etmiş ve hala da eden bir devletin ordusu olarak Türk Silahlı Kuvvetleri, terörle mücadele konusundaki tecrübesi, disiplini, eğitimi ve harbe hazırlık seviyesiyle dünyanın en iyi ordularından biridir. Ayrıca Türkiye terör konusunda yaşadığı deneyimleri eğitim, öğretim ve diplomasi yolu ile dünyaya aktarmaya ve diğer ülkelerle işbirliği içerisinde çalışmaya devam etmektedir. Öte yandan, müslüman ve demokratik bir ülke olarak Türkiye AB'ye üye olduğunda, Birlik Müslüman ülkeler nezdinde artı kazanacak ve bu ülkelere kendini daha iyi ifade edebilecektir. Küresel terörizmin tehdit ettiği dünyamızda bu durum daha büyük önem kazanmaktadır. Müslüman ülkelerdeki anti demokratik güçler artık “Hristiyan Batı Müslümanlarla beraber yaşamak istemiyor” tezini ileri sürmeyecektir ve AB Gücü'nü bir “Haçlı Ordusu” olarak görmeyeceklerdir²⁵. Böylece, AB'nin « medeniyetler çatışması » tezini değil, gerçekten « çeşitlilikte birlik » düşüncesini savunduğu ve uygulamaya çalıştığı vurgulanmış olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin rolünün, 11 Eylül sonrası terörle mücadele ve terörün sebeplerini ortadan kaldırılarak kültürler arası diyalogun artırılması amaçlarına yönelik olarak iyice güçlendiği söylenebilir. Eski Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, Bild gazetesine yaptığı açıklamada, Türkiye'nin AB üyeliğinin terörle mücadele açısından önemine “Çocuklarımızın ve torunlarımızınbarış içinde yaşaması

²⁵Oğuz Demiralp, “The Added Value of Turkish Membership to European Foreign Policy,” *Turkish Policy Quarterly* Cilt 2 No 4 (2003): 117.

ve Avrupa'nın güçlü olması için Türkiye'nin AB üyesi olması çok önemlidir. Türkiye Avrupa'nın merkezi yapı taşıdır" diyerek işaret etmiştir²⁶.

Türkiye, taraf bulunduğu uluslararası sözleşmeler ve Batı ittifakına üye olmanın bir sonucu olarak, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar geliştirmeyeceğini ve konuşlandırmayacağını taahhüt etmiş bir ülkedir. Ortadoğu'da nükleer silahlara veya silah üretimi teknolojisine sahip ülkelerin bulunması AB için olduğu kadar Türkiye için de endişe vericidir. Bu durumun önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalara bölge ülkesi olarak Türkiye destek vermektedir. Ayrıca, AB'nin en önemli eksiklerinden birinin iklim ve intikal olduğu düşünülürse Türkiye'nin coğrafi konumu, NATO standartlarındaki üsleri, limanları ve diğer tesisleri AB için önem taşımaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin üyeliği, bu bakımdan da son derece önemli bir katkıdır.

AB, kendi coğrafyası üzerinde özgürlük, güvenlik ve adalet alanı tesis etmek amacıyla uygulamaya konan Avrupa Komşuluk Politikası, başta organize suçlar olmak üzere tüm güvenlik tehditleriyle mücadelede büyük önem taşımaktadır. Komşuluk politikasının hedefi komşular arasındaki bağların güçlendirilmesi, böylece her iki tarafta da refah, istikrar ve güvenliğini artırılmasıdır. Türkiye ile AB arasında gerçekleşecek bir bütünleşme, Avrupa Komşuluk Politikası yoluyla komşu ülkelerle Avrupa normları, standartları ve politikaları zemininde kademeli ve kısmi entegrasyon sağlama amacındaki AB'nin gelişmekte olan Komşuluk Politikaları'nın kapsamını genişletmeye yarayacaktır²⁷. Türkiye'nin üyeliği Birlik'in güney ve güneydoğudaki komşularına daha çok odaklanmasına katkıda bulunacaktır ki bu da AB'nin gelişmekte olan güvenlik stratejisiyle uyumludur; çünkü bugün AB açısından görünür tehditlerin kaynağı olarak bu bölge gösterilmektedir²⁸. Bu bağlamda İngiltere Eski Dışişleri Bakanı Jack Straw, "Türkiye, Avrupa'nın güvenliğinde kilit rol üstlenmiş bir

²⁶ "Fischer: Türkiye'nin üyeliği torunlarımız için önemli," *Hürriyet*, 02 Eylül 2004.

²⁷ Michael Emerson, Nathalie Toccie, *Çağdas Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü*, (Doğan Kitap, 1. Baskı, Aralık 2004), 63.

²⁸ Emerson, Toccie, *Çağdas Türkiye'nin*.

ülkedir. Birlik ihracatçıları için de önemli bir pazardır. Ayrıca, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve sınır ötesi suçlarla mücadelede Türkiye'nin önemli rolü vardır. Türkiye'ye verdiğimiz sözü tutarak, Avrupa Birliği'ni daha güçlü, daha güvenli ve daha rekabetçi bir konuma getiriyoruz.”²⁹ demiştir.

Jeostratejik konumu ve askeri gücü Türkiye'yi, bölgesel çatışmalarla ve başarısız devletlerle mücadele etmek isteyen AB için vazgeçilmez ortak yapmaktadır. Zira AB'nin Türkiye'nin komşu olduğu coğrafyada yapacağı kriz yönetimi operasyonların başarısı Türkiye'nin desteği ve lojistik yardımına bağlıdır. Diğer yandan, askeri imkânlarının genişliği ve ordusunun tecrübesi Türkiye'nin askeri katkılarının temelini oluşturmaktadır. Türkiye NATO'da ABD'den sonra ikinci en büyük kara kuvvetlerine ve beşinci en büyük deniz kuvvetlerine sahiptir. Ayrıca modern ve güçlü bir orduya sahip Türkiye, düşük yoğunluklu çatışmalar konusunda da deneyim sahibidir. Petersberg görevlerinin bu tür çatışmalara göre tasarlandığı göz önüne alındığında bölgesel kriz yönetimi ve barış koruma misyonlarında Türkiye'nin önemi anlaşılmaktadır. Nitekim Türk ordusu dünya barışı ve güvenliği adına Bosna-Hersek, Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Somali, Afganistan ve Lübnan'a, BM ve NATO kapsamında birlik göndererek barışı sağlama görevlerinde bulunmuş ve halen söz konusu ülkelerin bir kısmında da bulunmaya devam etmektedir. Bunlara ilave olarak Türkiye, Balkanlar'daki ve Karadeniz'deki istikrarın sürekliliği ve bölge ülkeleri arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi için “Güneydoğu Avrupa Tugayı”nda (SEEBRIG) ve “Karadeniz Görev Gücü”nde de (BLACKSEAFOR) hizmet etmektedir.

AB Komisyonu, 06 Ekim 2004 tarihli raporu ile Türkiye'nin önemini özetle şöyle vurgulamaktadır³⁰: Türkiye, AB açısından stratejik öneme haiz bölgesel bir kavşak noktasında yer almaktadır. Balkanlar, Orta Asya, Orta

²⁹Jack Straw, “Hem Türkiye Hem de AB Kazançlı”, *BBC World*, 11 Ekim 2005, Bkz. Erişim tarihi 25 Şubat 2010, www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/10/051011_straw_turkey.shtml.

³⁰ AB Komisyonu Türkiye Raporu Bkz. Erişim tarihi 25 Şubat 2010, www.belgenet.com/arsiv/ab/rapor2004-01.html.

Doğu ve Doğu Akdeniz toprakları, Asya ile kara ve hava ulaşımı, Rusya ve Ukrayna ile deniz ulaşımı için transit bir konumda bulunmaktadır. Kayda değer su kaynaklarına sahip olan Türkiye'nin komşuları, Avrupa için hayati enerji arzı sağlamaktadır. Ekonomi ve nüfus açısından, Türkiye önemli bir aktördür. Büyüklük olarak dünyanın büyük ekonomilerindedir ve AB üyesi olarak nüfus açısından en büyük üye devlet olacaktır. İşler bir demokrasiye sahip, laik bir Müslüman ülke olarak bölgede bir istikrar unsurudur. Batı ittifakıyla olan bütünleşmesi ve birçok ekonomik ve bölgesel kuruluşu üyeliği vasıtasıyla, Avrupa'nın ve komşu bölgelerin güvenliğine katkı sağlayacaktır.

Özetle, Türkiye'nin AB üyeliği AB Güvenlik Stratejisinde vurgulanan güvenlik tehditleri ile mücadelede büyük önem taşımaktadır, çünkü gerek coğrafi konum, gerek askeri güç, gerek deneyim, gerekse vizyon bağlamında Türkiye, uluslar arası güvenliğe katkısı şüphe götürmeyen bir devlettir. Türkiye'nin Birliğe kabul edilmemesi durumunda zaten büyük eksiklikleri ve zayıflıkları olan AGSP'nin çok daha önemli sorunlarla karşılaşması muhtemeldir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GELECEĞİNE İLİŞKİN SONUÇLAR

Avrupa entegrasyonu çerçevesinde savunma ve güvenlik konularının ele alınışı hep çok sesli ve ahenksiz olmuştur. Günümüzde, Avrupalı devletler en az beş kurum aracılığıyla bu alanda işbirliğini sağlamaya çalışmaktadır: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Konseyi bünyesinde işbirliği, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası aracılığıyla AB bünyesinde işbirliği, İngiltere ve İrlanda'nın taraf olmadığı Schengen/Dublin şeklinde anlaşmalarla güçlendirilmiş işbirliği, hükümetlerarası düzeyde birkaç ülkeyi birleştiren çok taraflı işbirliği (Örneğin, İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda'nın destek verdiği, dünyanın çeşitli bölgelerindeki barış koruma operasyonlarında görev alacak Avrupa jandarma birliği-EUROGENDFOR-) ve devletler için olmazsa olmaz nitelikteki iki taraflı işbirliği.

Diğer yandan, NATO bünyesindeki başta olmak üzere, Avrupa ile Amerika arasındaki dayanışma ve işbirliği de Avrupa'nın güvenliği açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ancak, transatlantik ilişkilerde bazı Avrupalı devletler ve Amerika arasında görüş ve duruş farkı neticesinde zaman zaman gergin dönemler de yaşanmaktadır. 2003 Irak savaşı sırasında Fransa ve Almanya'nın ABD karşısındaki tutumları transatlantik ilişkilerde büyük bir kriz patlak vermesine neden olmuştur.

Günümüzü güvensizlik ortamı, dünyada ve özellikle Avrupa'da, gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde daha karmaşık daha özenli, daha örgütlü ve daha entegre güvenlik politikaları benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Geriye dönüp bakıldığında, AB'nin yeni güvenlik tehditlerine cevap vermekte zorlandığı ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Ortak bir bakış açısının olmayışı ve tek sesliliğin sağlanamaması bu alandaki çalışmaların önünde engel teşkil etmektedir.

Günümüz Avrupa Birliği'ne kadar uzanan Avrupa bütünleşme süreci öncelikle savunma amaçlı olarak başlamıştır. 1947 Dunkerque ve 1948 Brüksel Antlaşmalarının amacı bir savunma örgütü kurarak yeniden Avrupa'nın savaş yaşamasını önlemektir. Bununla birlikte, yaklaşık 50 yıl boyunca, Avrupa bütünleşme sürecinde savunma konusu tabu haline gelmiştir. Birlik, 1998 Saint Malo Zirvesi ve 1999 Helsinki Avrupa Birliği Konsey toplantısı sonrası yeniden savunma ve güvenlik konusunu ele almaya karar vermiştir. Şüphesiz, AB'yi güvenlik ve savunma politikası geliştirmeye iten pek çok sebep vardır. Ancak bunlardan en önemlisi, dünya satranç tahtasında büyük güç haline gelebilmek için sadece ekonomik güç olmanın yeterli olmadığını, güvenlik ve savunma konularında da kendi öz kaynaklarına dayanarak bağımsız hareket edebilmek gerektiğinin anlaşılmasıdır.

Bu noktada akla gelen ilk soru, güvenlik konularından kaynaklanan yeni bir kriz anında AB'nin yeni bir iç bölünmeyi atlatıp atlatamayacağıdır. Bugün, 27 üyeli bu yapıya baktığımızda farklı stratejik ve politik çıkarlara dayanan dört farklı grup göze çarpmaktadır: İlki İngiltere'nin konumudur. Dil, tarih, kültür ve ruh olarak Amerika'ya yakın olan İngiltere için öncelikli

olan Atlantik ilişkileridir. Zaten, 2003 Irak savaşı sırasında Amerika'yı desteklediğini açıklayan ilk ülke de İngiltere olmuştur. Eski faşist diktatörlükler (İspanya, Portekiz, İtalya ve Yunanistan) ikinci grubu oluşturmaktadır. Avrupa bütünleşme süreci, bu ülkeler için demokrasinin yeniden güçlenmesi anlamına gelmektedir. Ancak, Irak savaşı sırasında Amerika'nın yanında yer almışlardır. Bu ülkeler için, AB fonlarından yararlanarak ulusal kalkınmayı sağlamak, dolayısıyla Birlik üyesi olmak vazgeçilmez niteliktedir³¹. Ancak, dış politikada öncelikleri Atlantik ilişkilerdir. Üçüncü grup, eski Varşova Paktı yeni Avrupa Birliği üyeleridir. Onlar da Irak savaşını destekleyenler arasındadır. Doğu Avrupa devletlerinin bu desteğinin nedeni, olası bir Rus tehlikesinden kendilerini sadece Amerika'nın koruyabileceğine olan inançtır. Son grup, Fransa, Almanya ve Benelux'ten oluşmaktadır. Birliğin lokomotifi kabul edilen bu grup, özellikle Almanya ve Fransa, Irak Savaşı'na tamamen karşı bir tutum benimsemiştir.

Bu şema göz önüne alındığında, savunma ve güvenlik temelli bir Avrupa entegrasyonunun gerçekleşmesi zor görünmektedir. İleride yaşanacak büyük bir kriz, Birliğin temellerini sarsıp onu dağılma sürecine sokabilir mi? Bu soruya yanıt vermek güçtür, ancak güvenlik konularının yol açtığı bölünmenin AB'yi ekonomik bütünleşme alanına yönelteceği ve bu durumun da AB'yi en büyük güç olma hedefinden uzaklaştıracağı söylenebilir.

SONUÇ

Soğuk savaş ve 11 Eylül sonrası değişen güvenlik tehditleri uluslararası bir nitelik kazanmış ve daha karmaşık bir yapıya sahip olmuştur. Güvensizliğin küreselleştiği dünyamızda uluslararası arenanın tüm aktörleri gibi AB'de buyeni güvenlik tehditlerine karşı yeni yaklaşımlar ve stratejiler benimsemek zorunda kalmıştır. Ancak tehditlerle mücadelede yetersiz kalınması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının yeterli bir alt yapıya ve uzun vadeli bir

³¹ Jacky Fayolle, Anne Lecuyer, "Croissance régionale, appartenance nationale et fonds structurels européens. Un bilan d'étape," *Revue de l'OFCE* Vol 73 (2000), 170.

konseptte sahip olmadığını göstermiştir. Bu durumun temel nedeni ise üye ülkeler arasında eski kolektif savunma anlayışının yerine getirilen kolektif güvenliğin esasını teşkil eden güvenlik hedefleri konusunda politik konsensüse varma zorunluluğudur.³² Birlik üyesi ülkelerin hala farklı önceliklere, çıkarlara ve dünya görüşüne sahip olmaları güvenlik konularında konsensüse varılmasını engellemektedir.

Ayrıca, etkili ve caydırıcı bir güvenlik politikasının gelişimi, AB üyesi devletlerin askeri kapasitelerini arttırmalarına ve gerekli finansmanı sağlamalarına bağlıdır, ancak tüm üye ülkeler bu konuda aynı istek ve çabayı göstermemektedirler. Güvenlik konularında tek sesliliği sağlayamayan AB, kendi içinde bölünmeler ve krizler yaşamaktadır.

Öte yandan bu tehditler ile mücadelede AB, askeri gücün yanı sıra diplomatik ve finansal girişimler, bilgi paylaşımı ve polis operasyonları gibi yumuşak güç unsurlarını da kullanmaktadır. Bu bağlamda sahip olduğu jeopolitik konum, askeri güç ve deneyim ile Türkiye Avrupa güvenlik politikalarının başarısı için oldukça önemli bir devlet haline gelmektedir. Türkiye'ye AB kapısının tamamen kapanmasının, zaten sorunlu ve yetersiz bir işleyişe sahip Avrupa güvenlik politikasını daha da zor durumda bırakması muhtemeldir.

³² Sait Yılmaz, *Avrupa Birliği'nin Geleceği* (BUSAM, 2007), 3.

KAYNAKÇA

Avrupa Güvenlik Stratejisi- İyi bir dünyada güvenli Avrupa. Bruxelles: 12 Aralık 2003.

Bailes, J. K. Alyson. *The European Security Strategy, An Evolutionary History.* SIPRI Policy Paper No 10, 2005.

Bedell, Geraldine. "Things can only get different." *The Observer*, 27 Nisan 2003.

Boutin, Christine. *Organized crime-Drug and Human trafficking in Europe.* NATO Parliamentary Assembly Committee Report, 2003.

Brown, Michael. *Grave New World: Security Challenges in the 21st Century.* Washington: Georgetown Univ Pres., 2003.

Collet, André. *Défense et sécurité internationale face aux défis du XXIe siècle, Renseignement Histoire et Géopolitique.* 2005.

Dedeoğlu, Beril. *Uluslararası Güvenlik ve Strateji.* İstanbul: Derin Yayınları, 2003

Demiralp, Oğuz. "The Added Value of Turkish Membership to European Foreign Policy." *Turkish Policy Quarterly* Cilt 2 No 4 (2003).

Dobbins, James. "Friends again?", *EU-US relations after the crisis.* Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, 2006.

Drugs and crime trends in Europe and beyond. Vienne: United Nations Office on Drugs and Crime, 29 Nisan 2004.

Emerson, Michael ve Nathalie Toccie. *Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü.* Dogan Kitap, 1.Baskı, Aralık 2004.

Etienne, Guillaume. "L'opération EUFOR Tchad/RCA, Succès et limites d'une initiative européenne." *Terra Nova*, 27 Nisan 2009.

Fayolle, Jacky and Anne Lecuyer. “Croissance régionale, appartenance nationale et fonds structurels européens. Un bilan d'étape.” *Revue de l'OFCE* Vol 73 (2000).

Gartner, Heinz. *Europe's New Security Challenges*. London: Lynne Rienner, 1991.

Gnesotto, Nicole. *AB Güvenlik ve Savunma Politikası*. İstanbul: TASAM Yayınları, 2005.

Roche, Jean-Jacques. “Quelles Politiques de Sécurité pour l'Après Guerre Froide.” *Cahiers Raoul-Dandurand* No 5 (Avril 2001).

Roy, Olivier. *Les illusions du 11 septembre*. Paris: Edition du Seuil 2002.

Weyembergh, Anne. “L'Union européenne et la lutte contre le terrorisme.” Compte-rendu de la Conference-debat Terrorisme, Droit et Droits des victimes. 1 Mars 2006.

Yılmaz, Sait. *Avrupa Birliği'nin Geleceği*. BUSAM, 2007.

Zorgbibe, Charles. *L'avenir de la Sécurité Internationale*. Paris: Presses de Science-Po, 2003.